Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

Факультэт традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва
Кафедра этналогіі і фальклору

УЗГОДНЕНА
Загадчык кафедры
________________ В.В.Калацэй
«_______»_________________ 2017 г.

УЗГОДНЕНА
Дэкан факультэта
________________ Н.У. Карчэўская
«_______»_________________ 2017 г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

ЭТНАСЕМІЁТЫКА

для напрамку спецыяльнасці
1-18 01 01-05 Народная творчасць (фальклор)

Складальнік:
А.У. Рагуля, прафесар кафедры этналогіі і фальклору, кандыдат філалагічных навук, прафесар

Разгледжана і зацверджана
на пасяджэнні Савета ўніверсітэта
(пратакол № 9 ад «23» мая 2017 г.)

Мінск, 2017

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Складальнік:

А.У. Рагуля, прафесар кафедры этналогіі і фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук, прафесар

Рэцэнзенты:

кафедра тэорыі і методыкі выкладання мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»;

Т.І. Кухаронак, старшы навуковы супрацоўнік дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры» Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

Разгледжаны і рэкамендаваны да зацвярджэння:

кафедрай этналогіі і фальклору ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол ад 20 красавіка 2017 г. № 9);

саветам факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол ад 27 красавіка 2017 г. № 9);

саветам установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол ад 23 мая 2017 г. № 9);

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЗМЕСТ

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА………………………………… 4

2.ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ ..……………………………..... 6
2.1Навучальны дапаможнік па дысцыпліне «Этнасеміётыка»… 6
2.2Канспекты (тэксты лекцый)……………………………… 7

3.ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ...……………………………… 27
3.1Вучэбныя выданні, афіцыйна рэкамендаваныя МА РБ…….. 27

4.РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ ..………………………… 28
4.1 Пытанні да семінарскіх і практычных заняткаў… 28
4.2 Заданні для кантралюемай самастойнай работы і графік яе кантролю………………………………………………….. 34
4.3 Пытанні да заліку…………………………………….. 37
4.4 Пытанні да экзамену………………………………… 38
4.5Тэматыка рэфератаў, курсавых і дыпломных работ………… 40
4.6Крытэрыі ацэнкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў…… 42

5.ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ ..……………………………... 44
5.1Тыпавая вучэбная праграма па дысцыпліне, вучэбная праграма УВА па вучэбнай дысцыпліне……………………… 44
5.2Рабочы тэматычны план па дысцыпліне……………………. 45
5.3Методыкі выкладання дысцыпліны………………………. 47
5.4Метадычныя рэкамендацыі………………………………… 49
5.5Літаратура…………………………………………………… 52
5.6Інфармацыйна-аналітычныя матэрыялы...…………………… 54
5.7Метадычны дапаможнік «Практычная этнафонія: генезіс і сучасны стан»…………………………………………….. 55
5.8Інфармацыйны рэсурс «Капэла беларускай смыковай і дударскай музыкі»……………………………………………….. 56

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна “Этнасеміётыка” прызначана для студэнтаў факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва па спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках) напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-05 Народная творчасць (фальклор).

Дысцыпліна “Этнасеміётыка” адлюстроўвае якасна новую ступень ведання і разумення беларускай народнай творчасці і сучаснага мастацтва ў параўнанні з першапачатковым факталагічным (дэнататным, экстэнсійным) веданнем, атрыманым у час навучання на першым і другім курсах. Галоўным аб’ектам даследавання ў семіётыцы з’яўляюцца культурныя сэнсы, пабудаваныя ў эвалюцыйныя рады і семіятычныя ланцугі, на аснове якіх фарміруецца самастойнае вербальнае выказванне. Гэта значыць, што этнасеміётыка з’яўляецца філасофскай дысцыплінай сярэдняга ўзроўню абстрагавання і абагульнення, цесна звязанай, аднак, з фенаменалагічнай карцінай гістарычнага працэсу. Сама спецыфіка дысцыпліны патрабуе ад выкладчыка і студэнтаў пастаяннага пашырэння кантэксту і, як вынік, паглыбленага асэнсавання месца і ролі беларускага этнасу ў фарміраванні еўрапейскай цывілізацыі.

Аперацыянальная дзейнасць, вынікае са сказанага, ва ўсіх формах заняткаў скіравана на фарміраванне ў навучэнцаў здольнасці актыўна дзейнічаць у культурным працэсе – фарміраваць навукова абгрунтаваны культуральны праект не толькі на свята, але і на штодзень. На гэта патрэбна не толькі шырокая дасведчанасць, але і глыбокае разуменне культурнага феномена.

Мэта ВМК – засваенне метадаў і фарміраванне практычных навыкаў аналізу і засваення сэнсаў этнічнай культуры; выкарыстанне такіх метадаў і навыкаў у дзейнасці ўстаноў культуры і адукацыі.

Задачы:

– азнаямленне з асноўнымі праблемамі культурнай семантыкі і культурагенезу;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

– вывучэнне форм і метадаў аналіза семіятычнага дыскурсу;

– азнаямленне з прынцыпамі арганізацыі і функцыянавання семіёзісу;

– засваенне правіл азначвання і сімвалічнага маркіравання з’яў этнічнай культуры з нагоды іх захавання і далейшай трансляцыі.

Акрэслены ўзровень мадэлі спецыяліста дасягаецца вырашэннем задач, важнейшымі з якіх з’яўляюцца:

– свабоднае арыентаванне ў комплексе тэарэтыка-метадалагічных канцэпцый сучаснасці;

– валоданне навыкамі і метадамі аперацыянальнай даследчыцкай і творчай дзейнасці;

– высокі ўзровень аналітычнай кампентэнтнасці, неабходны не толькі для збірання і захоўвання нематэрыяльнай культурнай спадчыны, але і развіцця гуманістычнай традыцыі ў энічных формах культуры.

Ключавым метадалагічным прынцыпам у этнасеміётыцы з’яўляецца прынцып **інтэнцыйнага канструявання**, у якім інтэгруюцца агульнанавуковыя прынцыпы гістарызму, сістэмнасці, халізму, культуразгоднасці.

Сярод метадаў і прыёмаў работы даследчыцкай і навучальнай асобая роля належыць фарміраванню семіятычных ланцугоў на аснове семіятычнай логікі, якая прадугледжвае актыўную дзейнасць інтэлекта і развіццё інтуіцыі.

Усяго гадзін на дысцыпліну адводзіцца ўсяго 256 гадзін, з якіх 102 гадзіны – аўдыторныя заняткі (78 гадзін – лекцыі, 24 гадзіны – семінары).

Рэкамендаванай формай кантролю з’яўляюцца экзамены.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 НАВУЧАЛЬНЫ ДАПАМОЖНІК ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ «ЭТНАСЕМІЁТЫКА»

1. Рагуля, А.. Зерне хараства: Культурфіласофскія нататкі. – Мінск. Выдавец В. Хурсік, 2013. – 272с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2.2 КАНСПЕКТЫ (ТЭКСТЫ ЛЕКЦЫЙ)

УВОДЗІНЫ

1. Задачы курса.

2. Тэарэтыка-метадалагічныя асновы этнасеміётыкі.

1. Задачы курса.

Прадмет і задачы дысцыпліны «Этнасеміётыка». Катэгорыя знакавасці: паняцці *культурны сэнс* і *знак*. Аснова семіёзіса: аналогія, алюзія, алегорыя, сімвал. Семіётыка як тэарэтыка-метадалагічная галіна навуковага даследавання самаканстытуявання этнасу. Узаемадачыненні семіётыкі і этнасеміётыкі. Шляхі і сродкі актуалізацыі сэнсаў этнічнай культуры ў сучаснай культурна-адукацыйнай прасторы. Узроўні ведання і разумення культурнага феномена: таксанамія паняццяў *дэнатат* і *канатат*. Катэгорыі *тэрмін*, *рэферэнт*, *канцэпт* і *выказванне*. Фальклорнае ўтапічнае мысленне. Прынцып ашчаджальнага кансерватызму. Метад напластавання і канцэпцыя *канца свету*, *агнёў і бураў* у фальклорнай карціне быцця. Традыцыйная народная эпістэмалогія і логіка навукі ў сучасным цывілізацыйным працэсе.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

РАЗДЗЕЛ I. КУЛЬТУРАГЕНЕЗ І КУЛЬТУРНАЯ СЕМАНТЫКА

1. Этнасеміётыка ў комплексе антрапалагічнага ведання

Пытанні:

1. Катэгорыі: стыль, парадыгма, культурны сэнс.
2. Этнасеміётыка ў культурнай марфалогіі культуры.

Літаратура:

1. Степанов, Ю.С. В мире семиотики // Семиотика: Антология / Сост. Ю.С. Степанов. – М.: Академический проект; Екатеренбург: Деловая книга, 2001. – 702с.
2. Лангер, С. Философия в новом ключе / С. Лангер. – М.: Республика, 2000. – 281 с.
3. Фром, Э. Человеческая ситуация / Э. Фром. – М.: Смысл, 1995 – 239 с.

Паняцце парадыгмы. Нацыянальныя стыль і парадыгма. Катэгорыя культурны сэнс. Знакавасць у працэсе кагнітыўнага дзеяння. Знакавая сістэма. Працы Ч.У.Моррыса (1901 – 1978) “Асновы тэорыі знакаў” і “Знакі і дзеянні”. Структура семіёзіса: сінтактыка, семантыка і прагматыка. Кантэкст у структуры кагнітыўнага дзеяння. Роля апасродкаванага (абагульненага) улічвання ў развіцці этнасеміётыкі. Знак ў функцыянальным працэсе семіёзіса. Знакавы кантынуум. Фрэймы “трыдзевятае царства”, “вырай”, “новая зямля”, “казка жыцця” ў семіёзісе беларускага кантынуума. Натуральная мова і фармальная канцэпцыя мовы. Уніфікацыя матэматычнай мовы. Лагічны сінтаксіс і фенаменалагічная (рэчавая) аснова семантыкі. Каляровая і інтанацыйная (музычная), пластычная (выяўленчая) і вербальная (слоўная) сімволіка. Мастацкі вобраз, яго разнавіднасці: алегорыя, алюзія, эмблема, сімвал. Сінтактычнае, семантычнае і прагматычнае вымярэнні семіёзіса. Канцэпцыя сімвалічнага пераўтварэння ў працы Сьюзен Лангер (1895 – 1985) “Філасофія ў новым ключы: Даследаванне сімволікі розуму, рытуалу і мастацтва” (1942). Канцэпцыя эстэтыка-мастацкага ведання ў

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

фенаменалогіі Г.Г.Шпэта (1879 – 1937; “Эстэтычныя фрагменты”, “Праблемы сучаснай эстэтыкі”). Мабілізуючая функцыя этнасеміётыкі. Этнічная самасвядомасць як аб’ект семіятычнага даследавання, фарміраванне здольнасці этнічнага самаканстытуявання.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

2. ГІСТАРЫЧНАЯ ТЫПАЛОГІЯ КУЛЬТУРНАГА ПРАЦЭСУ І ФАРМІРАВАННЕ НАРОДНАЙ КУЛЬТУРЫ

Пытанні

1. Крытэрыі тыпалагізацыі і прынцыпы гістарычнай тыпалогіі культурнага працэсу.
2. Народная культура ў карціне сацыякультурнай дынамікі этнасу.

Літаратура:

1. Тёнис, Ф. Общность и общество / Ф. Тёнис. – С.-Пб.: Владимир Даль, 2002. – 452 с.
2. Уайт, Л. А. Концепция эволюции в культурной антропологии / Л.А. Уайт. // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретация культуры. Спб.: Университетская книга. – 728 с.

Праца Ф.Цёніса "Грамада і грамадства". Радзіна (родавая абшчына). Кроўна-сваяцкі тып культуры. Сакралізацыя экзістэнцыяльных і сацыяльных каштоўнасцяў: мацярынства, братэрства, роднасць. Монафізіцтва як духоўная першааснова светаадчуцвання. Пачуццё роднасці і гераічны комплекс падсвядомага. Ахоўны сэнс інстытута родавай помсты. Першапачатковыя сімвалы быцця: усеагульная Маці-Багіня-Прырода і герой-асілак. Бэстыярый і татэмныя продкі як рэгулятывы і патэрны. Першапачатковая каляровая сімволіка існавання. Усталяванне мяжы паміж тым і гэтым светам. Шанаванне памяці продкаў у эпоху палеаліту. Свядомае канструяванне чалавечай сітуацыі (Э.Фром). Табу на інцэст. Станаўленне містэрыяльнага канону ў культуры. Эвалюцыйны рад антрыбутыўных сімвалаў (знакаў) эпохі матрыярхату: Велендорфская жаночая выява (35 тыс. год да н.э.), тэракотавая фігура жанчыны-філосафа з сяла Чарнавода (4 тыс год да н.э.), жаночая выява з вёскі Бердыж (22 тыс. год да н.э.). Традыцыі старажытнасці ў творчасці А.Дзюрэра, А.Гараўскага, А.Радэна, М.Савіцкага. Матыў "травіца брат-сястрыца". Неалітычная аграрная рэвалюцыя. Новыя

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

сэнсы і функцыі бэстыярыю. Алюзія і алегорыя ў вуснай прозе. Атрыбутыўныя персанажы казак пра жывёл. Канцэнтраваныя сэнсы быццяіснавання ў кераміцы і ткацтве.

Эпоха патрыярхату. Каляндарна-земляробчы тып культуры. Ключавыя канцэпты: ніва, гаспадар, культурны герой, разумная дачка, музыка-чарадзей. Арганічная інтэграцыя каштоўнасцяў культуры кроўна-сваяцкага і каляндарна-земляробчага тыпаў. Пашырэнне паняццяў роднасці. Канцэпт людскасць. Арыентацыя на агульначалавечыя каштоўнасці.

Саслоўна-каставы і алегарха-дэмакратычны тыпы культуры ў эпоху старажытных цывілізацый. Паняцці канон, рытуалізм. Штучны сімбіёз народнай пластыкі і афіцыйнай ідэалогіі ў культуры Егіпта і Шумеру. Функцыі пірамiды, сфінкса, шэду. Тэракотавая армія імператара Шыхуандзі (III век да н.э.).

Народна-гераічны эпас у Егіпце (“Міф пра Асірыса”), Шумеры (“Эпас пра Гільгамеша”), Індыі (“Махабхарата”, “Рамаяна”), старажытнай Грэцыі (“Іліяда”, “Адысея”), Рыме (“Энеіда” Вергілія). Абагульненыя сэнсы эпасу – папярэджанне аб катастрафізме выбранага ўладарамі шляху. Індустрыйна-гандлёвы і нацыянальна-дэмакратычны тыпы еўрапейскай культуры Новага часу.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. ТЭОРЫЯ НАРОДНАСЦІ КУЛЬТУРЫ Ў ЕЎРАПЕЙСКАЙ КУЛЬТУРФІЛАСОФІІ

Пытанні

1. "Адкрыцццё" народа і народнай культуры ў антрапалогіі.
2. Структура антрапалагічнага ведання ў народнай культуры.
3. Сінкрэтызм і прынцып халізму ў беларускай этнічнай культуры.

Літаратура:

1. Бахтин, М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1969. – 527 с.
2. Грынчык, М.М. Фальклорныя традыцыі ў Беларускай дакастрычніцкай паэзіі / М.М. Грынчык. – Мінск: Навука і тэхніка, 1969. – 294с.

Рэабілітацыя народнай культуры ў эпоху еўрапейскага Рэнесансу і Асветніцтва. Народнасць культуры і нацыянальнае адраджэнне ў працы Дж.Віко "Новая навука пра нацыі" (1725), Ё.Гердэра (1744 – 1803; "Ідэі да філасофіі чалавецтва"), М.Дабралюбава ("Пра ступень удзелу народнасці ў рускай літаратуры", 1861), М.Бахціна ("Творчасць Франсуа Рабле і народная культура эпохі сярэдневякоўя і Рэнесансу").

Беларуская тэарэтычная думка пра народнасць літаратуры. Роля народнасці ў адраджэнні нацыянальнай інтэлігенцыі ў працы Р.Падбярэскага "Ян Баршчэўскі і Беларусь". Праблема "арганічнай народнасці" (М.Грынчык) у пісьменніцкай публіцыстыцы Я.Купалы, Я.Коласа, М.Багдановіча, В.Ластоўскага, М.Гарэцкага. Нэаязычніцтва і нэаміфалагізм у беларускім адраджэнскім руху нашаніўскага перыяду. Філасофскае абагульненне беларускага і еўрапейскага нацыянальнага рэнесансу ХХ стагоддзя ў беларускім нэагегельянстве. Працы У.Самойлы ("Гэтым пераможаш!..", 1924), І.Канчэўскага ("Адвечным шляхам", 1921). Фальсіфікацыя агульначалавечых каштоўнасцяў народнасці афіцыйнай ідэалогіяй. Афіцыйная народнасць і партыйнасць. Канцэпты "*праўда веку*" і "*рэальная*

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

фантазія" ў творчасці К.Чорнага ("Маладыя празаікі" – 1934, "Думкі пра Паўлюка Труса" – 1939), І.Мележа ("Берагчы вялікія скарбы" – 1963, "І сёння, і заўтра, і заўсёды" – 1966). Супрацьстаянне "ідэалагічнаму ачмурэнню". Публіцыстыка В.Быкава ("Жывыя – памяці мёртвых" – 1962, "Вялікая акадэмія – жыццё" – 1975, "Крыжовы шлях" – 1998). Канцэпцыя "натуральнай народнасці" ў працы М.Грынчыка "Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі" (1969). Народнае мастацтва і феномен фальклярызацыі ў даследаванні А.Лявонавай "Старажытна-беларуская скульптура".

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. СЕМІЯТЫЧНЫ ДЫСКУРС

Пытанні

1. Фальклорная канцэпталогія.
2. Тэорыя выказвання ў эпістэмалогіі эпохі асветы.
3. Постмадэрнізм і дэканструкцыя ў эпістэмалогіі.

Літаратура:

1. Пиаже, Ж. Психология интелекта / Ж. Пиаже. Избранные психологические труды – М.: Просвещение, 1969.
2. Крукоўскі, М. І. Бляск і трагедыя ідэалу / М.І. Крукоўскі. – Мінск, 2004.
3. Делёз, Ж. Что такое философия / Ж. Делёз, Ф. Гваттари. – М.: Ин-т экспериментальной социологии; С.-Пб., Алетэйя, 1998. – 286 с.

Фальклорная анталогія: сцверджанне адсутнасці неіснавання. Фальклорны экзістэнцыялізм: адлюстраванне аднаразавай каштоўнасці жыцця ў сімваліцы колераў белага, чырвонага і чорнага. Фальклорная эпістэмалогія. “*Мысленнае дрэва*” – сімвал станаўлення і ўзвышэння асобы, парадыгматычны вобраз віталізму ў беларускай культуры. Канцэпты “*покліч*” *і* “*імпульс*”, “ *свет бязмежны – мой дом*”, фрэймы “*повязь*” і “*вузел*” – вербальная сімволіка “філасофскага адзінства і рэальнай шматграннасці” жыцця. Гарызантальная канцэпцыя чалавечага шляхуў вобразе ручніка. Канцэпт “*раздолле*” і фрэйм “*прастор*”. Базавая структура кагнітыўнага дзеяння ў народнай культуры: **ява (з’яўленне)** – **пераадоленне – станаўленне – выйсце**. Роля вогненнай сімволікі ў фальклорнай тэорыі жыцця і тэорыі пазнання. Сферычная структура дынамікі культурных сэнсаў: *імпульс – матыў – хранатоп – праблемная сітуацыя – канцэпт – выказванне – стыль.*

Халістычная канцэпцыя фальклорнай філасофіі існавання і кагнітыўнага дзеяння ў працы А.Весялоўскага “Паэтыка сюжэтаў” (1906), А.Маліноўскага (1884 – 1942) “Арганаўты заходняй часткі Ціхага акіяна”.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Актуальныя праблемы семіёзіса сучаснай культуры. Дылема “знак бяды” (В.Быкаў) і сама бяда. Канцэпталогія і выказванне ў даследаваннях Ю.Сцяпанава “У свеце семіётыкі” і “Семіётыка канцэптаў”, У.Конана “Эстэтычныя і этычныя погляды Ф.Скарыны”.

Семіётыка як *арганон* (інструмент) даследавання ў працы Р.Якабсона (1896 – 1982) “У пошуках сутнасці мовы”. Канцэпталогія Ж.Дэлёза. Канцэпт, канцэптуальныя персанажы і план імманенцыі ў яго працах “Логіка сэнсу” і “Што такое філасофія” (1985). Трансфармацыя і ўзбуйненне традыцыйных аб’ектаў атрыбутацыі. Душа як анталагічны праект у працы Яна Патачкі (1907 – 1977) “Еўропа і пост-Еўропа. Постеўрапейская эпоха і яе духоўныя праблемы”.

Фрэймы *душа* і *вялікае сэрца* – ключавыя арыенціры ў беларускай культуры XX ст.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

РАЗДЗЕЛ II. СЕМІЁЗІС
У БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ НА СТАДЫІ АБШЧЫНЫ (ГРАМАДЫ)

5. РЭГУЛЯТЫВЫ І ПАТЭРНЫ Ў БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ ЭПОХІ МАТРЫЯРХАТУ

Пытанні

1. Семантыка аднаразовай каштоўнасці існавання ў сімволіцы
2. Культ мацярынства ў сімволіцы містэрыі і карнавалу.
3. Культурныя сэнсы гука-інтанацыйнай і сэнсорнай сімволікі.

Літаратура:

1. Арлоў, У. Краіна Беларусь / У. Арлоў. – Мінск: Neografia, 2003. – 390с.
2. Голан, А. Миф и символ / А. Голан. – М.: РУСЕЛИТ, 1994. – 375 с.

Адзінства экзістэнцыяльных і сацыяльных каштоўнасцяў ў эпоху матрыярхату. Культурнае табуіраванне. Інстытут родавай помсты. Ключавы імператыў – выжыць чалавекам. Каштоўнасны аспект абагульненай карціны быцця і ўніверсальная сімволіка: *купала (кубло), брахмо (багно), яно.* Базавыя сюжэты: *мацi i яе дзецi, злодзей Цмок i асiлак.* Міфалагема *брат i сястра.* Зааморфныя і антрапаморфныя выявы з в. Асавец. Вадаплаўныя птушкі. Персаніфікаваныя вобразы мацярынства: Купала, Лада, Мокша. Трыумфальная фаза пераадолення: канец-пачатак. Вобраз сусветнага вяселля і яго аналагі ў чалавечым свеце. Чарнабог – уладар падземнай энергіі і нябесная Маці-вада. Сакральная, гераічная і побытавая свядомасць эпохі матрыярхату.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

6. СУМАРНЫ ВОПЫТ КУЛЬТУРАГЕНЕЗУ Ў БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ ЭПОХІ ПАТРЫЯРХАТУ

Пытанні

1. Рацыяналістычнае светаўспрыманне быцця.
2. Эвалюцыя эстэтычнай свядомасці і музычная сімволіка.
3. Феномен культурнага героя.
4. Аграрная неалітычная рэвалюцыя і абрадавае дзейства.
5. Тапалогія культурнай прасторы.

Літаратура:

1. Кацар, М.С. Беларускі арнамент / М.С. Кацар. – Мінск: БелЭН. – 208с.
2. Валодзіна, Т. Семантыка рэчаў у духоўнай спадчыне беларусаў / Т. Валодзіна. – Мінск: Навука і тэхніка, 1999. – 168 с.

Верхні неаліт і век металу ў Беларусі. Аграрная неалітычная рэвалюцыя. Канцэнтраванае адлюстраванне культурнага вопыту ў керамічнай сімволіцы. Разетка і геаметрычны арнамент. Абагульнены вобраз жыцця ў штрыхаванай кераміцы. Сацыяльны статус вялікай і малой сям'і. Станаўленне каляндарнай абраднасці. Атрыбуцыя ключавых персанажаў. Вербальныя зносіны: эстэтычнае ўспрыманне навакольнага свету ў песенным фальклоры. Трансфармацыя зааморфных сімвалаў міфалогіі. Тыпалогія характараў. Новыя мадэлі гераічнай свядомасці: перагляд антыноміі вялікае – малое. Ключавыя ўніверсаліі: гаспадар, ніва, музыка.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

7. САМАВЫЗНАЧЭННЕ ЭТНАСУ Ў КУЛЬТУРЫ КАЛЯНДАРНА-ЗЕМЛЯРОБЧАГА ТЫПУ

Пытанні

1. Сялянская і рыцарская субкультуры ў гісторыі беларускага этнасу.
2. Фальклорная антрапалогія і тапалогія ў міфалогіі.
3. Канцэптуальныя персанажы земляробчага календара.

Літаратура:

Беларуская паэталогія:

1. Я. Купала. Яна і я.
2. Я. Колас. Новая зямля.
3. Ф. Багушэвіч. Кепска будзе.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Сацыя-культурная дынаміка: інтэграцыя кроўна-сваяцкага і каляндарна-земляробчага вопыту. Станаўленне прымітыўнай народнай дэмакратыі. Княжэнні як протадзяржаўныя структуры. Неўры і іх роля ў фарміраванні беларускага этнасу. Барацьба супраць ўсходняй тыраніі. Волат і Каваль-Вярнідуб. Атрыбутацыя катэгорыі цікаўныя. Баладныя цыклы: культ сацыяльнай актыўнасці.

Рэгулятыўныя функцыі язычніцкай міфалогіі. Рацыяналізацыя традыцыйных персанажаў: антрапацэнтрычная дынаміка, культ Дажбога, Лады, Цёці. “Дагаварныя” адносіны з персанажамі ніжняй міфалогіі. Перавага салярнай і раслiннай сімволікі. Сакральныя першапродкі Дзед і Баба – захавальнікі духоўнай спадчыны.

Канцэпты: *людскасць, хараство, роднасць*.

Раздзел III. БЕЛАРУСКАЯ КУЛЬТУРНАЯ СЕМАНТЫКА НА СТАДЫІ ДЗЯРЖАЎНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ ЭТНАСУ

8. СЕМІЁЗІС У ЭПОХУ ДЗЯРЖАЎ-КНЯСТВАЎ І ДЗЯРЖАЎ-ЗЯМЕЛЬ

Пытанні

1. Сімволіка і антрапалагічны сэнс зямельнага патрыятызму.
2. Інтэграцыя і дыферэнцыя сацыяльных субкультур.
3. Сацыяльна-псіхалагічны комплекс *літвінізм*.

Літаратура:

1. Арлоў, У. Жыватворчы сімвал Бацькаўшчыны / У. Арлоў. – Мінск: Асар, 1998. – 328 с.
2. Бардах, Ю. Штудыі ў гісторыі Вялікага Княства Літоўскага / Ю. Бардах. – Мінск: Медысонт, 2010. – 456 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Станаўленне саслоўна-феадальнай структуры беларускага социуму ў другой палове першага тысячагоддзя. Раннефеадальны горад. Трансфармацыя народнага сходу ў веча. Крытэрый народнасці ў фарміраванні племянных саюзаў: крывічоў, дрыгавічоў, радзімічаў. Вядучая роля славянскага субстрату ў фарміраванні цэнтралізаваных структур. Сацыяльныя страты (слаі) і субкультуры. Афармленне народнай субкультуры сялян і рамеснікаў. Воінская і царкоўная субкультуры ў сілавым полі традыцый каляндарна-земляробчай школы народнай аксіялогіі.

Фальклярызацыя візантыйскай мадэлі хрысціянства. Нэаязычніцкія інтэнцыі ў культуры Полацкай і Наваградскай зямель. Арыгінальныя школы ў архітэктуры і літаратуры. Скамарохі і народная смехавая культура. Духоўны гераізм інтэлігенцыі. Персаналіі: Рагвалод, Рагнеда, Усяслаў, Еўфрасіння, Клімент (Смаляціч), Кірыл (Тураўскі). Атрыбуцыя персанажаў: Мікула (Селянінавіч), Вальга (князь), Усяслаў (рыцар), Баян, Аўтар (“Слова”). Фарматызаваныя жанры: храм, слова, паданне (гераічнае),

пасланне (публіцыстычнае). Крыж Лазара Богшы – высокі ўзор духоўнасці ў субкультуры беларускіх рамеснікаў: арганічнае адзінства культурных сэнсаў язычніцтва і хрысціянства, алегарычны вобраз духоўнай нівы.

Канцэпты: *райскі луг, душа адзіная, ніва, эдэм*. Ключавы напрамак сацыяльнага дзеяння – этнічная касалідацыя. Аблічча духоўнай і сацыяльнай паверхні беларускай культуры ў XIV і XV стст. Храмы-крэпасці і замкі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

9. СЕМІЁЗІС У БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЭПОХУ ЦЭНТРАЛІЗАВАНАЙ ДЗЯРЖАВЫ

Пытанні

1. Этнакансалідацыйная дзейнасць баярства і духавенства.
2. Сімволіка гістарычных падзей і персаналіяў эпохі Протарэнесансу.

Літаратура:

1. Лявонава, А. Старажытнабеларуская культура / А. Лявонава. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 208 с.
2. Памятники философской мысли Беларуси XVII – первой половины XVIII в. / В.В. Дубровский [и др.]. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 319 с.

Роля беларускага духавенства і рыцарства (баярства) у кансалідацыі этнасу і стварэнні беларускай цэнтралізаванай дзяржавы. Полацк і Наваградак ў гісторыі беларускай дзяржаўнасці. Протарэнесансны рух у Беларусі ў XIII – XV стст. Вербальная сімволіка: адлюстраванне дынамікі прававой думкі і сацыяльнай практыкі: пахвала, прывілей, статут, Трыбунал, Сойм, Паны-рада, Гаспадар. Сацыяльная філасофія, казанне. Інтэграваны сэнс дзяржаўнай дактрыны. Канцэпт літвінізм. Вехі гістарычнага часу: Прывілей, Аляксандра (1498), перамога на Сініх водах (вызваленне Украіны). Перамога пад Грунвальдам (1410) і Оршай (1508). Беларускі летапіс як інтэграваныя культурныя сэнсы эпохі, паказчык узроўню сацыяльнай і духоўнай культуры. Гераічная праца і трагічны лёс мітрапаліта Герасіма. Парадыгма гаспадар і гаспадарства і яе ўвасабленне ў дзейнасці Альгерда, Вітаўта, Кейстута, Цамблака.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

10. АНТРАПАЦЭНТРЫЧНАЯ СЕМАНТЫКА І НАЦЫЯГЕНЕЗ У ЭПОХУ ЕЎРАПЕЙСКАГА РЭНЕСАНСУ

Пытанні

1. Іоў – сітуацыя ў культуры Беларускага рэнесансу.
2. Вербальная сімволіка ў сферы дзяржаватворчай дзейнасці этнасу.
3. Персаналіі эпохі ў гісторыка-культурным працэсе.

Літаратура:

1. Ф. Скарына і яго эпоха / В.А. Чанярыцкі і інш. – Мінск : Навука і тэхніка, 1990. – 482с.
2. Домострой. – М.: издатель Захаров, 2001. – 140 с.

Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае: дзяржаўны і грамадскі лад у кантэксце дынамікі рэнесансных культурных сэнсаў. Сімоліка нацыягенезу і сацыягенезу. Параўнальная характарыстыка Статутаў і Дамастроя. Улада магнатэрыі. Гарадское саслоўе. Магдэбургскае права. Купецтва і рэнесансны рух. Філасофія чалавека – асобы і соцыума. Рэфлексія біблейскай гісторыі. Эвалюцыйны рад *Праметэй-сітуацыя – Іоў-сітуацыя*. Кантынуум сэнсаў у еўрапейскім Асветніцтве і беларускім адраджэнні: *Фаўст-сітуацыя* (Гётэ) – *Сам-сітуацыя* (Купала). Ідэя кіраўніка – уладара ў макіявелізме і адказ беларускай культуры на выклік. Філасофскі каментар Ф.Скарыны да Старога Запавету. Праца Андрэя Волана “Пра ўладара і яго асабістыя дабрачыннасці” (1608). Мастацкія сімвалы эпохі: народная скульптура і графіка. XVI ст., паэма “Песня пра зубра” М.Гусоўскага. Знакавыя феномены прававой культуры (Статуты 1529 г., 1566г., 1588 г.; Устава на валокі 1557 г. Персаналіі – сімвалы эпохі: М.Гусоўскі, Ф.Скарына, С.Будны, В.Цяпінскі, Л.Сапега. К.Астрожскі.

Ключавыя канцэпты і тэрміны: *літвінізм, русізм, апатранасць, абачлівасць, паспалітае добрае, закон прыроджаны, закон пісаны.*

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

РАЗДЗЕЛ IV. СЕМІЁЗІС ЭПОХІ КРЫЗІСУ САСЛОЎНА-ФЕАДАЛЬНАГА СОЦЫУМУ (ДРУГАЯ ПАЛОВА XVII – XIX СТСТ.)

ТЭМА 11.САЦЫЯКУЛЬТУРНАЯ СІТУАЦЫЯ Ў БЕЛАРУСІ Ў ЭПОХУ ЕЎРАПЕЙСКАЙ АСВЕТЫ

Пытанні

1. Дэцыяналізацыя і палітычная дэградацыя кіраўнічага саслоўя.
2. “Мужыцкае” барока і праблема супольнага суб’екта культуры.

Літаратура:

1. Нарысы гісторыі культуры Беларусі. У 4 т. Т. 1. Культура сацыяльнай эліты XIV – пачатка XX стагоддзя / А.І. Лакотка [і інш.]. – Мінск: Беларуская навука, 2013. – 575 с.

Маральна-палітычная дэградацыя кіраўнічай улады. Магнатэрыя – вышэйшая каста ў палітычнай структуры Рэчы Паспалітай. Антыпрыгонная вайна ў 1648 – 1652 гг. “Невядомая” вайна з Масковіяй (1654 – 1667). Грамадзянскія войны паміж магнацкімі кланамі. Магнацкія наезды. Ідэалогія *сарматызму* – спроба апраўдання магнацкай мультытыраніі. Шляхецкія канфедэрацыі. Развал парламентарызму. Рэнегацкая палітыка беларускай дэнацыяналізаванай вярхушкі. Адмена дзяржаўнага статусу беларускай мовы (1697). Пошукі шляхоў да этнічнай кансалідацыі. Брэсцкая царкоўная унія 1596 г. Беларуская мова ва ўніяцкай царкве. Тры падзелы Рэчы Паспалітай (1772, 1793, 1795).

Нізавое (“мужыцкае”) барока ў культурным працэсе. Фарміраванне новага супольнага суб’екта. Вусны фальклор. Антыжанр сеймавай прамовы “Прамова Мелешкі”. Сацыялізацыя традыцыйнай міфалагічнай сімволікі. Фальклярызацыя традыцыйных сюжэтаў у іканаграфіі. Сатырычныя вобразы “багачоў і панства”. Псіхалагічны і сацыяльны тыпаж народнай скульптуры.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Высокае барока ў архітэктуры. Філасофская думка. Вобраз дзяржавы-дому ў "Агульнай філасофіі" Лукі Залускага (1604 – 1676). "Пратычнае красамоўе" Сігізмунда Лаўкеміна (1596 – 1670) – філасофія "праявы душы".

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

12. СЕМАНТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЭПОХУ АДСУТНАСЦІ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ (КАНЕЦ XVIII – XX СТСТ.)

Пытанні

1. Рамантычна-этнаграфічная пывень у беларускай культуры.
2. Палітыка этнацыду і народная культура эпохі Асветы.

Літаратура:

1. Казакова, І. Этнічныя традыцыі ў духоўнай культуры беларусаў / І. В. Казакова. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 151 с.

Дзяржаўная палітыка дэнацыяналізацыі і сімвалы афіцыяльнай культуры XVIII – XX стст. Адмена Статута, рэкрутчына, закрыццё Віленскага ўніверсітэта (1832) і сімвалічнае адлюстраванне духу эпохі ў культуры, мастацтве, народнай творчасці. Сімволіка эстэтыкі і аксіялогіі беларускіх асветніцкіх радоў: Храбтовічы, Нарбуты, Манюшкі, Тышкевічы. Сімволіка эстэтыкі і аксіялогіі беларускай дэмакратычнай інтэлігенцыі, руху філаматаў і філарэтаў. Знакі і сімвалы рамантычнага стыля ў мастацтве і філасофіі: А.Т.Касцюшка, І.Насовіч (1788 – 1887), А.Міцкевіч (1798 – 1855), Ян Баршчэўскі (1794 – 1851) – знакавыя фігуры беларускага адраджэнскага руху ў канцы XIX ст.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

13. СУМАРНЫ ВОПЫТ СЭНСАЎ ДУХОЎНАЙ КУЛЬТУРЫ І НАЦЫЯНАЛЬНАЯ ДАКТРЫНА НАВЕЙШАГА ЧАСУ

Пытанні

1. Беларуская паэталогія ў комплексе кагніталагічнай дзейнасці эпохі.
2. Нацыянальная канцэпталогія і дактрына.

Літаратура:

1. Дарашэвіч, Э. У тэзаўрусе Беларусі / Э. К. Дарашэвіч. – Мінск: Чатыры чвэрці, 2011.

Духоўныя і сацыяльныя ідэалы беларускага этнасу ў сімволіцы вербальнай культуры XX ст. Адказ на ірацыянальныя выклікі эпохі дэгуманізацыі і глабалізацыі. Пошукі сацыяльных і псіхалагічных заканамернасцяў станаўлення супольнага суб’екта ў знаках і сімвалах культуры, мастацтва, народнай творчасці.

Ключавыя фрэймы і канцэпты: *мужыцкая праўда, курган, наша ніва, забраны край, Вялікі злодзей, Голы звер, зверыяда, людзьмі звацца, скарб, прасторны шлях, вайна, акупацыя, аблава, сцяна, ваўчыная яма*.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1 ВУЧЭБНЫЯ ВЫДАННІ, РЭКАМЕНДАВАННЫЯ МА РБ

1. Семіётыка культуры : вучэбная праграма па спецыяльнасці 1-21 04 01 Культуралогія (па напрамках) напрамку спецыяльнасці 1-21 04 01-01 Культуралогія (фундаментальная) спецыялізацыі 1-21 04 01-01 01 Тэорыя і гісторыя культуры / [склад.: Ю. В. Чарняўская ; сярод рэц.: В. У. Сашчэка]. - Мінск : [б. в.], 2011. - 13 с. : табл. ; 20х14 см. - с. 11- 12 (22 назв.).

2. Сацыяльна-культурная антрапалогія. Тыпавая вучэбная праграма па спецыяльнасці 1-21 03 01 Гісторыя (па накірунках), накірунак спецыяльнасці 1-21 03 01-03 Гісторыя (этналогія) // склад. С.А. Захаркевіч. – Мінск : БДУ, 2012. – 26 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4. РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ ВМК

4.1 ПЫТАННІ ДА СЕМІНАРСКІХ І ПРАКТЫЧНЫХ ЗАНЯТКАЎ

Семінар 1
СЕМІЁТЫКА І СТРУКТУРА
КАГНІТЫЎНАГА ДЫСКУРСУ Ў НАРОДНАЙ КУЛЬТУРЫ

1.Фенаменалагічная эстэтыка
2.Фальклорны вобраз : галаграфічная спецыфіка адлюстравання рэчаіснасці.
3.Кагнітыўная сімволіка "мысленнага дрэва" і ручніка ў беларускай народнай культуры.
4.Структура семіятычнага дыскурсу.

Літаратура:

1.Быкаў В. Пошукі аптымістычнага зыходу / Крыжовы шлях / Васіль Быкаў. – Мінск: РЛМФ "Гронка", 1998. – 282 с.; с. 180 – 182.
2.Паточка Ян. Европа и пост-Европа. Минск: И.П.Логинов, 2011. – 203 с.; С. 89 – 94.
3."Слова пра паход Ігаравы". – Мінск, 1952.
4.Башляр Г. Земля и грёзы воли. М.: Изд-во гуманитарной литературы. 2000. – 384 с.
5.Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. М.: "Искусство", 1976.

Семінар 2
СІТУАЦЫЯ
ПЕРААДОЛЕННЕ І *СТАНАЎЛЕННЕ* Ў НАРОДНАЙ КУЛЬТУРЫ

1. Межавы час у каляндарным абрадзе.
2. Праблемная сітуацыя – "знак бяды" – у народнай баладзе і чарадзейнай казцы.
3. Атрыбутызаваныя і канцэптуальныя персанажы беларускай культуры XX ст.
4. Канцэпты "*сон на кургане*", "*казка жыцця*", "*ваўчыная яма*", "*свой чалавек*".

Крыніцы

1.Янка Купала: "Сон на кургане", "Яна і Я", санеты "Наша гаспадарка", "Чаму?".
2.Якуб Колас: "Новая зямля", "Сымон-музыка".
3.Серыя БНТ: "Балады" (кн. 1 і 2), "Чарадзейныя казкі".
4.Васіль Быкаў: "Свае людзі", "Пайсцi i не вярнуцца".

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Літаратура

1.Казакова І.В. Этнічныя традыцыі ў культуры беларусаў. Мінск: "Універсітэцкае", 1995.
2.Соколова В.К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов. М.: "Наука", 1979.

Семінар 3
ТОПАС "ВУЗЕЛ" У КОМПЛЕКСЕ АБРАДАВАГА І КАГНІТЫЎНАГА ДЗЕЯННЯ

1.Канцэпт "повязь" у фальклорнай эпістэмалогіі.
2.Семантыка вязання ў народнай харэаграфіі, вясельным абрадзе і дэкаратыўным мастацтве.
3.Сноп і стог у абрадавай паэзіі, філасофскай лірыцы і жывапісе.
4.Канцэпт "повязь" як філасофія адзінства і ўзаемнай эманацыі.

Крыніцы

1.Серыя БНТ: "Вяселле", "Дзіцячы фальклор"
2.Пысін А. Вузел // Аляксей Пысін / Выбраныя творы у двух тамах. Том 1. Мінск: "Маст. літ.", 1980. – 304 с.

Літаратура

Асноўная

1. Казакова І.В. Этнічныя традыцыі ў духоўнай культуры беларусаў. Мінск: "Універсітэцкае", 1995. – 151 с.
2. Франкфорт Г., Франкфорт Г.А., Уилсон Дж., Якобсен Т. В преддверии философии. С.-Пб.: Амфора, 2001. – 314 с.
3. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Жан Пиаже / Избранные психологические труды. М.: Просвещение, 1969. – 660 с.

Семінар 4
СІТУАЦЫЯ "ВЫЙСЦЕ І ВЯРТАННЕ" Ў БЕЛАРУСКІМ КАГНІТЫЎНЫМ ПРАЦЭСЕ

1.Топас (маральны імператыў) "*Выйдзі*".
2.Псіхалагічны комплекс *задумных* на фоне "*няшчаснай свядомасці*" і "*лішняга* чалавека".
3.Універсалія "*вяртанне*".
4.Дэструктыўныя комплексы *голы звер*, *вялікі злодзей*, *Машэка*, *Бушмар*.

Крыніцы

1.Матруна Бохмачыха. "Агонь у сэрцы, а розум у галаве".
2.Васіль Сазановіч. "Тры царствы".
3.Стары дзед Савіцкі. "Дзеўчына".

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.Янка Купала. “Годзе!”, “Выйдзі”, “Яна і Я”, “Адвечная песня”.
5.Якуб Колас. “Новая зямля”.
6.М.Гарэцкі. “Рунь”, “У чым яго крыўда?”.
7.К.Чорны. “Лявон Бушмар”.

Літаратура

1.Бараг Л. Беларуская казка. Мінск: “Вышэйшая школа”, 1989. – 255 с.
2.Пропп В. Морфология сказки. Ленинград: Academia, 1928.
3.Сержпутоўскі А.К. Казкі і апавяданні беларусаў-палешукоў. Мінск: “Універсітэцкае”, 1999.

Семінар 5

КУЛЬТУРНЫЯ СЭНСЫ І ЖАНРАВЫЯ ФОРМЫ ЖНІЎНАГА АБРАДУ

1.Зажынкі (зажон): магія і сімволіка універсальнай этыкі.
2.Малыя і вялікія дажынкі: функцыі талакі, шанаванне душы нівы.
3.Жыццесцвярджальны і этнакансалідацыйны патэнцыял песеннага і харэаграфічнага рэпертуару.
4.Эмацыянальная шырыня жніўнага меласу ў інструментальнай музыцы.

Літаратура

1.Жніўныя песні. – Мінск: “Навука і тэхніка”, 1974
2.Елатов В.И. Мелодические основы белорусской народной музыки. Минск, 1970.

Семінар 6

СІМВОЛІКА ПАЧАТКУ Ў ВЕСНАВЫХ ПЕСНЯХ І АБРАДАХ

1.Топас “выйдзі” як водгулле касмічнага поклічу жыцця.
2.Валачобны абрад: распад традыцыйнага рэпертуару і сінтэз новай жанравай формы.
3.Перыфірыя абрадавай паэзіі ў сучаснай любоўнай і філасофскай лірыцы.
4.Сакралізацыя культурных сэнсаў каляндарнай паэзіі ў паэмах “Яна і Я” Я.Купалы і “Цунамі” А.Куляшова.

Літаратура

1.Веснавыя песні. – Мінск: “Навука і тэхніка”, 1979.
2.Соколова В.К. Весенне-летние обряды русских, украинцев и белорусов. – М.: Наука, 1979.

Семінар 7

СЕМАНТЫКА ВОБРАЗНАЙ СІСТЭМЫ
Ў ЭТНІЧНЫМ РАМАНТЫЗМЕ XIX СТ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

1.Канцэпт “прайсці праз вернасць” у цыкле свіцязянскіх баладаў А.Міцкевіча.
2.Нацыянальна-вызваленчы рух, валенрадызм і сімволіка літвінізму ў містэрыях А.Міцкевіча “Конрад Валенрод” і “Дзяды”.
3.Семантыка *разрыў-травы* на фоне антычнай канцэпцыі лёсу ў фальклорна-філасофскім рамане “Шляхціц Завальня” Я.Баршчэўскага.
4.*Цмок – Найяснейшая карона – свой чалаввек* – этапы сацыялізацыі міфалагічнай сімволікі.

Літаратура

1.Сержпутоўскі А.К. Казкі і апавяданні беларусаў-палешукоў. – Мінск: “Універсітэцкае”, 1999.
2.Бараг Л. Беларуская казка. – Мінск: “Навука і тэхніка”, 1969.

Семінар 8
АБРАДАВАЯ СІМВОЛІКА І СІТУАЦЫЯ КАТАСТРАФІЗМУ Ў КУЛЬТУРЫ ХХ СТ.

1.Лімінальны стан быцця і абрадавая сімволіка ў містэрыі Я.Купалы “Сон на кургане”.
2.Сацыяльна-псіхалагічнае аблічча русалак навейшага часу.
3.Відмы і касцятрупы замагільнага свету ў сацыяльнай рэчаіснасці Расійскай імперыі.
4.Сімволіка інфернальнага суіснавання ўлады і народа ў форме жыцця-смерці.
5.Светавід, задумны Сам і Сам-сітуацыя ў жанравых формах беларускай містэрыі.

Літаратура

1.Соколова В.К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов. – М.: Наука, 1979.
2.Рагуля А. Тэатр сацыяльнага дзеяння // Янка Купала і Якуб Колас: Некаторыя аспекты творчасці / Пад агульн. рэд. А.А.Семяновіча. – Мінск: “Вышэйшая школа”, 1982.

Семінар 9
ЭВАЛЮЦЫЯ КУЛЬТУРНЫХ СЭНСАЎ АБРАДУ Ў ХХ СТ.

1.Трансфармацыя магіі ў формы эстэтычнага дзеяння ў паэзіі земляробчага каляндара ў ХХ ст. (“Жняя”, Я.Купалы, “Рольнік” і “Родныя вобразы” Я.Коласа і інш.).
2.Казка жыцця і класічны фальклорны канцэптуалізм у сучасным постфальклоры.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3.Традыцыі фальклорнай фенаменалогіі ў эстэтыцы Старога дзеда Савіцкага, М.Багдановіча, Я.Коласа.

Літаратура

1.Багдановіч М. Музыка / Збор твораў у трох тамах. Т. 2. Мінск: Навука і тэхніка, 1993.
2.Колас Я. "Казкі жыцця", "Сымон-музыка".

Семінар 10
ЗАЛАТЫ ПРАМЕНЬ:
ІНТЭГРАЦЫЯ САЛЯРНАЙ СЕМАНТЫКІ АБРАДУ І МЕЛАСУ

1.Дажджбог і яго мадыфікацыі ў абрадзе: Ярыла, Хорс, Дзед.
2.Духоўны шлях *задумных*: выйсце, ростані, сустрэча з Сонцам і Мілавіцай.
3.Вяртанне ў аватары залатога промня – сейбіта святла на духоўнай ніве.

Крыніцы

1.Колас Я. "Казкі жыцця", "Новая зямля", "Сымон-музыка", "На ростанях".

Семінар 11
ГЕРОІКА-ФІЛАСОФСКІ КОМПЛЕКС (АРХЕТЫП)
У БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ КУЛЬТУРЫ

1.Антрапалагічны змест вобразу ўсеагульнай Маці-Прыроды ў міфалогіі.
2.Матыў "Маці і яе дзеці ў фальклоры".
3.Мадонна – маці чалавечая ў беларускай культуры.
4.Фрэймы "*разумная дачка*" і "*маладыя гады, маладыя жаданні*" ў беларускай культуры ХХ стагоддзя.
5.Персаналіі "па кудзелі Рагвалодавічы" ў беларускай гісторыі (Усяслаў Полацкі, Глеб Мінскі, Еўфрасіння). Выявы з вёскі Велендорф, з вёскі Чарнавода; жанравая форма іканапісу "Маці Божая замілаванне"; "Партрэт маці" А.Дзюрэра; "Старая на маленні" А.Гараўскага; цыклы "Мадонны" ў творчасці М.Багдановіча, М.Савіцкага, "Мемарыяльны скульптурны комплекс у Жодзіне" (аўтары А.Трафімчук, А.Заспіцкі, М.Рыжанкоў, І.Міско), "Маці герояў" І.Міско.

Літаратура

1. Матерь Лада. Божественное богословие славян. Языческий пантеон. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 452 с.
2. Пугачёва Э. Михаил Савицкий. – Мінск: Беларусь, 1982.
3. Багдановіч М. "Там вянкі суворай славы", "У вёсцы", "Мадонна" / Зб. тв. у 3 тамах. Т.1, 2. – Мінск: Навука і тэхніка, 1993.
4. Куляшоў А. Маці / Зб. тв. у 5 т. Т. 1. – Мінск: Маст. літ., 1974.
5. Танк М. Рукі маці / Зб. тв. у 6 т. Т. 2. Мінск: Маст. літ., 1974.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

6. Міско І.Я. Мемарыяльны помнік маці / Скульптура, – Мінск: “Доўгажыхар”, 1995

Семінар 12

ГЕРАІЧНЫ КОМПЛЕКС У ЭТНІЧНАЙ СВЯДОМАСЦІ БЕЛАРУСАЎ Ў ЭПОХУ ДЗЯРЖАЎ-КНЯСТВАЎ І ДЗЯРЖАЎ-ЗЯМЕЛЬ

1.Гераічная плынь у земляробчым эпасе (“Вальга і Мікула”).

2.Беларускае рыцарства ў барацьбе за незалежнасць у XI – XII стст.

3.Міфалагізаваныя персанажы – змагары супраць тыраніі – у народных паданнях і эпасе “Слова пра паход Ігаравы”.

4.Героі на ніве духу і філасофскага мыслядзеяння: Клімент Смаляціч, Кірыл Тураўскі, Еўфрасіння Полацкая, Лазар Богша, аўтар “Слова пра паход Ігаравы”.

Літаратура

1. Арлоў У. Ілюстраваная храналогія гісторыі Беларусі. Мінск: БелЭН, 1995.

2. Слова пра паход Ігаравы. Мінск: 1952.

3. Асветнікі зямлі беларускай. Мінск: БелЭН, 2001.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.2 ЗАДАННІ ДЛЯ КАНТРАЛЮЕМАЙ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ

Выкананне самастойнай работы па дысцыпліне прадугледжана тэматычнымі планамі факультэта ТБКіСМ і абавязкова для кожнага студэнта.

Студэнтам малодшых курсаў тэматыку рэкамендуе выкладчык.

Студэнтам старэйшых курсаў прапануецца пэўны кампендыум для самастойнага выбару матэрыялу для рэфлексіі, фармуліроўкі тэмы і структуравання даследавання.

Мэтай самастойнай навукова-даследчай працы з’яўляецца фарміраванне вербальнага выказвання – каштоўнаснай ацэнкі тых ці іншых з’яў культурнага працэсу. Выказванне прапануецца ў форме семіятычнага дыскурсу.

Формы і патрабаванні да выканання самастойнай работы:

1.Самастойнасць і арыгінальнасць інтэрпрэтацыі.

2.Арыентацыя на прынцып інтэнцыйнага канструявання.

3.Актыўнае выкарыстанне магчымасцяў матыўнага аналізу і генетыка-параўнальнага метаду.

4.Разгляд і ацэнка феномена ў гісторыка-культурным кантэксце.

5.Прэзентацыя даследавання ў вуснай і пісьмовай формах.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ГРАФІК КАНТРОЛЮ
САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ
па дысцыпліне **ЭТНАСЕМІЁТЫКА**

ФТБКСМ, 403гр.

Студэнты	**даты кантролю I і II семестрах**	
Белы Алег Уладзіміравіч		
Верас Валянцін Ігаравіч		
Грынкевіч Валерыя Аляксееўна		
Войцік Кацярына Сяргееўна		
Мельнікава Крысціна Іванаўна		
Сцельмашук Эльвіра Віктараўна		

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

КАНТРОЛЬНЫЯ ПЫТАННІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

по дысцыпліне **ЭТНАСЕМІЁТЫКА**

1.Канцэпт “Хараство” на фоне эстэцкай трактоўкі вопыту рамантыкаў.

1.1.”Дзеўчына” Старога дзеда Савіцкага; “Музыка” М.Багдановіча.

1.2.Казка “Як па ягады сястрычкі хадзілі”.

1.3.Балады з цыклу “Маці і дачка”.

1.4.“Праметэй” М.Танка (зборнік “Збор калосся”).

2.Псіха-аналітычны комплекс “Пераадоленне”.

2.1.Межавы час і лімінальны стан у пахавальным і вясельным абрадах.

2.2.Топас “яечка не простае, а залатое” (“жылі-былі”).

2.3.Гульня “Гарол” (“Маці і яе дзеці”).

2.4.Перапяканне і пераплаўка ў культуры: фазы “агні і буры” і “абвостраная цвёрдасць” (“Вогненная” семантыка абрадаў і псіха-аналітычная і публіцыстычная плынь у вербальнай культуры).

3.Семіётыка рэнесанснага антрапацэнтрызму і сімволіка нізавога барока.

3.1.Іоў-сітуацыя ў інтэрпрэтацыі Ф.Скарыны.

3.2.Народная скульптура XVI стагоддзя: “Марыя з дзіцем”, “Гжэгаж” (“Рыгор”), “Укрыжаванне”.

3.3.Сімволіка нізавога барока: мужыцкі “Хрыстос перад Пілатам” (XVIII ст.) і мужыцкія апосталы.

3.4.Канцэпт “Мужыцкая праўда” (Матэрыялы з кнігі А.К.Лявонавай “Старажытнабеларуская скульптура”. Мінск: 1991)

4.Міфалагізацыя ў мастацкай культуры XX стагоддзя.

4.1.Цені, прывіды і здані ў народнай культуры.

4.2.Відмы і Сам-сітуацыя ў містэрыі Я.Купалы “Сон на кургане”.

4.3.Эвалюцыйны рад “Маці Божая і Чалавечая” ў беларускай культуры.

4.4.Комплексы *Праскева Пятніца* і *Страцім-лебедзь*: нацыянальная канцэпцыя гераізму.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.3 ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКУ па вучэбнай дысцыпліне ЭТНАСЕМІЁТЫКА

1.Праект чалавечай сітуацыі ў абрадавым комплексе.

2.Канон і рытуал у сітуацыі постмадэрнасці.

3.Эмблематыка персанажаў у вясельным абрадзе.

4.Межавы час у калядным цыкле.

5.Лімінарны стан у купальскім абрадным дзеянні.

6.Хранатоп *пераадоленне* ў пахавальным абрадзе.

7.Гарызантальная і вертыкальная дынаміка (“страла”) культурных сэнсаў у абрадавым дзействе.

8.Сферычная структура кагнітыўнага дзеяння ў народнай культуры.

9.Парадыгмальная функцыя абраду.

10.Абрад: карнавалізаванае і містэрыяльнае мысленне.

11.Музыка і металексемныя сэнсы абрадавага дзеяння.

12.Вербальнае выказванне ў абрадавым дзействе.

13.Фальклорная і афіцыйная абраднасць.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.4 ПЫТАННІ ДА ЭКЗАМЕНУ па вучэбнай дысцыпліне ЭТНАСЕМІЁТЫКА

1. Аксіяматычная і семіятычная логіка ў комплексе кагнітыўнага дзеяння.
2. Канцэпты (мастацкі і ідэацыйны) і вербальнае выказванне.
3. Семантыка катэгорыяў “чалавечая сітуацыя” і “культурны сэнс”.
4. Хранатоп і стыль у народнай культуры.
5. Сферычная структура культурнага сэнсу.
6. Гістарычная тыпалогія культурнага працэсу.
7. Каштоўнасныя арыентацыі каляровай сімволікі ў культуры кроўнасваяцкага тыпу.
8. Семантыка вобраза ўсеагульнай Маці-Прыроды: беларускі варыянт у еўрапейскім кантэксце.
9. Універсальная этыка і панэстэтызм у культуры каляндарна-земляробчага тыпу.
10. Карнавалізаванае мысленне і смехавы канон: топас “амбівалентны ніз”.
11. Містэрыяльнае мысленне і трагедыйны канон: топас “пераадоленне”.
12. Структурная марфалогія народнай культуры.
13. Гамінізуючая функцыя народнай культуры і праблема супольнага суб’екта ў сітуацыі постмадэрна.
14. Прынцып інтэнцыйнага канструявання ў навуковым даследаванні народнай культуры.
15. Народная культура ў алігарха-дэмакратычным соцыумена прыкладах Антычнасці.
16. Народная культура ў саслоўна-каставай дзяржаве.
17. Народная культура і афіцыйная ідэалогія масавай культуры.
18. Семантыка круга і карагода ў народнай культуры.
19. Тыпавы напеў і вербальны тэкст у народнай песні.
20. Псіхагенез у працэсе станаўлення суб’екта культуры.
21. Структурная марфалогія семіёзісу.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

22. Генератыўная семантыка мастацкага вобраза.
23. Семантыка дрэва пазнання ў народнай культуры.
24. Культурныя сэнсы сінекдахі “рукі” ў народнай культуры.
25. Эвалюцыя семантыкі імператыву “выжыць” у народнай культуры.
26. Сінтагма “мой хлеб надзённы” ў беларускай культуры.
27. Культурныя сэнсы сацыягенезу лексікодаў *радзіна,айчына, грамада, зямля, край.*
28. Семантыка гука-інтанацыйнай (музычнай) сімволікі.
29. Сімвалатворчая функцыя моўных зносін.
30. Феномен суб’екта ў народнай культуры.
31. Лабірынт і пушча ў фальклорнай культуры.
32. Сам-сітуацыя ў чарадзейнай казцы.
33. Топас “працягненасць” у фальклорнай лірыцы.
34. Экзістэнцыяльныя сэнсы каляровай сімволікі ў народнай культуры.
35. Інтэлектуальны патэнцыял вобразаў мацярынства ў культуры кроўна-сваяцкага тыпу.
36. Канцэпт хараства: інтэграцыя ідэалаў дабра і красы.
37. Семантыка вобразаў Неферціці, Джаконды і Мілавіцы.
38. Катэгорыі “парадыгма” і “стыль” культуры.
39. Мастацкі вобраз: узроўні абстрагавання і абагульнення.
40. Семантыка малога і вялікага ў народнай культуры.
41. Карціна самаканстытуявання беларускага этнасу ў люстры фальклорнай антрапалогіі.
42. Мастацкая і ідэацыйная функцыі канцэптаў *лад, дыхтоўнасць, хараство.*
43. Катэгорыі *дэнатат, канатат, культурная семантыка.*
44. Фальклорная рэфлексія ў комплексе сучаснай парадыгмы (*складка, пласт* і іншыя).
45. Моўная карціна свету на фоне крызісных з’яў у сучаснай кагніталогіі.
46. Артыкул Я. Коласа “Беларуская мова ў казённай школе”.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.5 ТЭМАТЫКА РЭФЕРАТАЎ, КУРСАВЫХ І ДЫПЛОМНЫХ РАБОТ
па дысцыпліне **ЭТНАСЕМІЁТЫКА**

1.Каляндарны абрад у гісторыі эстэтычнай свядомасці беларускага этнасу.

2.Фальклорна-гераічнае светаўспрыманне ў беларускай культуры кроўна-сваяцкага тыпу.

3.Залатая горка і залаты прамень у беларускай мастацкай культуры.

4.Мастацкі канцэпт “шлях” у беларускай культуры.

5.Межавы час і межавая прастора ў беларускай культуры.

6.Казка жыцця як жанравая форма ў беларускай вуснай і пісьмовай прозе.

7.Культура інтымных адносін у беларускай абрадавай і пазаабрадавай паэзіі.

8.Канцэпты *пераадоленне* і *выйсце* ў жанры фальклорнай і літаратурнай містэрыі.

9.Культурная семантыка вербальнага і музычнага тэстаў у вобразнай структуры абраду.

10.Феномен фалькларызацыі ў беларускай храмавай скульптуры і жывапісе.

11.Беларускі народны тыпаж у этнаграфіі і нацыянальным мастацтве XIX – пачатку XX стст.

12.Псіхалагічны комплекс “Дзеўчына” ў беларускай народнай культуры.

13.Фрэйм “разумная дачка” ў беларускай культуры.

14.Жанр мікрарамана ў беларускай фальклорнай і літаратурнай прозе (на матэрыяле казкі “Удовін сын” і раманаў К.Чорнага “Млечны шлях”, “Макаркавых Волька” і інш.).

15.Псіхічныя комплексы *Машэка* і *голы звер* у беларускай культуры.

16.Канцэпт *першапачынальнікі* (*яна і я*) у беларускім мастацтве.

17.Топас *маці і яе дзеці* ў беларускай мастацкай культуры.

18.Сакралізацыя земляробчай і духоўнай працы ў беларускай культуры.

19.Гераічны комплекс беларускага менталітэту ў культуры кроўна-сваяцкага і каляндарна-земляробчага тыпаў.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

20.Праз прызму хараства: актуалізацыя фальклорнай эстэтыкі ў творчасці М.Багдановіча.

21.Лабірынт і пушча ў народнай культуры.

22.Фальклярызацыя рыцарскай субкультуры ў беларускім феадальна-саслоўным соцыуме.

23.Звычаёвае права ў Статутах 1529 і 1588 гадоў.

24.Лімінальны стан і *дачэсныя* ў беларускай культуры.

25.Топас *ваўчыная яма* ў бларускай культуры.

26.Традыцыйныя і актуальныя сэнсы сакральных дрэў і аб'ектаў прыроды ў беларускім мастацтве XX стагоддзя.

27.Актуалізацыя грамадзянскага патэнцыялу беларускай царкоўнай і рыцарскай субкультураў.

28.Літвінізм і сарматызм у беларускай культуры.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

4.6 КРЫТЭРЫІ АЦЭНКІ ВЫНІКАЎ ВУЧЭБНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

Адзнака	Паказальнікі адзнакі
1 (адзін)	Веданне студэнтам асобных фактаў, з'яў і тэрмінаў вывучаемай дысцыпліны.
2 (два)	Устойлівая фіксацыя ў памяці студэнта асобных фактаў, з'яў і тэрмінаў вывучаемай дысцыпліны.
3 (тры)	Аднаўленнестудэнтамчасткіпраграмнагаматэрыялу па памяці. Ізаляванасцьведаў па асобныхтэмах, персаналіях, крыніцах.
4 (чатыры)	Недастаткова сістэмнае ўсведамленне студэнтам вывучаемай дысцыпліны (ролі і месца ВНУ ў дзейнасці сучасных устаноў сацыякультурнай сферы, шляхоў і сродкаў засваення фальклору). Веданне даследчай і навукова-метадычнай літаратуры.
5 (пяць)	Усведамленне большай часткі праграмнага вучэбнага матэрыялу (апісанне праблемнага поля адукацыі ш ВНУ), веданне структуры аналізу навучання. Наяўнасць неістотных памылак.
6 (шесць)	Сістэмнае ўсведамленне большай часткі праграмнага вучэбнага матэрыялу. Веданне асноўнай навуковай літаратуры і метадычнага фонду па дысцыпліне. Наяўнасць неістотных памылак.
7 (сем)	Поўныя, трывалыя веды. Разгорнутае апісанне і тлумачэнне аб'ектаў вывучэння, раскрыццё праблемадукацыі ў ВНУ, фармуліроўка вывадаў. Уменнеаналізаваць вучэбны працэс. Наяўнасць адзінкавых неістотных памылак.
8 (восем)	Поўныя, трывалыя, глыбокія веды. Свабоднае аперыраванне вучэбным матэрыялам дысцыпліны. Раскрыццё сутнасці тэарэтычных пытанняў, пацверджанне аргументамі і фактамі. Веданне асноўнай і дадатковай літаратуры па дысцыпліне. Наяўнасць адзінкавых неістотных памылак.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Адзнака	Паказальнікі адзнакі
9 (дзевяць)	Усведамленне студэнтам працэсаў сацыяльна-карыснага выкарыстання адукацыі і веданне інавацыйных шляхоў і сродкаў яе ўдасканалення, асэнсаванне досведу па эстэтычнаму аздабленню навучання. Раскрыццё сутнасці тэарэтычных пытанняў, пацверджанне аргументамі і фактамі. Уменне аналізаваць структуру вучэбнага працэсу, карыстацца навукова-метадычнай літаратурай па акрэсленых пытаннях. Наяўнасць адзінкавых неістотных памылак.
10 (дзесяць)	Глыбокае асэнсаванне праблем арганізацыі вучэбнага працэсу ў ВНУ як навуковай галіны. Разуменне студэнтам агульнатэарэтычных пытанняў адукацыі ў ВНУ на сучасным этапе. Уменне прымяняць свае веды ў кантэксце прафесійнай дзейнасці, аналізаваць з'явы традыцыйнай духоўнай культуры з улікам набытых ведаў, карыстацца навуковай літаратурай па эстэтыцы і экалогіі культуры, праблемах і тэндэнцыях этнамастацкай адукацыі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Пералік рэкамендуемых сродкаў дыягностыкі

Для дыягностыкі прафесійных кампетэнцый, выяўлення ўзроўню засваення ведаў і ўменняў па дысцыпліне рэкамендаваны наступный інструментарый:

- падрыхтоўка прэзентацый;
- падрыхтоўка пісьмовых кантрольных работ (заданняў);
- напісанне рэфератаў па асобных раздзелах дысцыпліны;
- напісанне дакладаў на навуковыя канферэнцыі па асобных тэмах дысцыпліны;
- вуснае апытанне студэнтаў на семінарах па распрацаваных тэмах.

5. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

5.1 ТЫПАВАЯ ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ

1. Этнасеміётыка. Тыпавая вучэбная праграма па спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках), напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-05 Народная творчасць (Фальклор) // склад. А.У. Рагуля. – Мінск : БДУКМ, 2013. – 18 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.2 РАБОЧЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ

Зацверджана
на пасяджэнні кафедры этналогіі і фальклору
ад 30.08.2016 г., пратакол № 1

ЭТНАСЕМІЁТЫКА

па курсе “Этнасеміётыка”

ФТБКіСМ групы 403

Назва тэмы		Колькасць гадзін			
		усяго	лекцыі	сем. зан.	
	I.Семіёзіс Уводзіны. Этнасеміётыка ў структуры антрапалагічнага ведання.	4	4		
1.	Культурны сэнс і знакавыя формы семіёзісу.	6	4		
2.	Семіятычны дыскурс.	6	4	2	
3.	Кароткая гісторыя станаўлення семіялогіі.	4	4		
4.	Гістарычная тыпалогія культурнага працэсу.	4	4		
5.	Тэорыя народнай культуры ў сучасным культуразнаўстве.	4	4	2	
6.	Карціна быцця ў сімволіцы вербальнай мовы.	6	4	2	
	II.Праксіс Кароткая гісторыя самаканстытуявання беларускага этнасу.	4	2	2	
7.	Матрыярхат: ранні экзістэнцыялізм і культурнае табуіраванне.	2	2		
8.	Патрыярхат і рацыяналістычная плынь у культуры.	4	2	2	
9.	Эстэтычная семантыка і сімволіка ў культуры каляндарна-земляробчага тыпу.	2	2		
10.	Семіёзіс у культуры эпохі дзяржаў-княстваў.	2	2	2	
11.	Этнакансалідацыйныя працэсы ў эпоху дзяржаў-зямель.	2	2		
12.	Канцэптуальныя персанажы і гістарычныя персаналі ў беларускай культуры эпохі развітога феадалізму.	2	2		
13.	Антрапалагічная арыентацыя ў беларускай	2	2		

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

	культуры эпохі Рэнесансу.				
14.	Сацыяльная структура беларускага этнасу ў эпоху цэнтралізаванай дзяржавы.	2	2	2	
15.	Культурныя сэнсы і сімвалы беларускай прававой культуры эпохі цэнтралізаванай дзяржаўнасці.	2	2		
16.	Сімволіка беларускай этнакультурнай прасторы ў эпоху Новага часу.	2	2		
17.	Біфуркацыя ў нацыянальным культурным працэсе эпохі Асветы.	2	2		
18.	Вербалізацыя нацыянальнага культурнага працэсу ў эпоху каланіяльнай залежнасці.	2	2		
19.	Аксіялагічная сістэма беларускай народнай культуры навейшага часу.	4	2	2	
	III.Нацыянальная дактрына. Беларускія народныя кнігі.	4	2	2	
20.	Універсітэт у гісторыі беларускага нацыянальнага асветніцтва.	4	2		
21.	КСРС				6
22.	Кансультацыя				2
23.	Экзамен				3
24.	Залік				2
	Усяго	93	62	18	13

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.3 МЕТОДЫКІ ВЫКЛАДАННЯ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Этнамастацкая адукацыя – прыярытэт дзейнасці кафедры, абраны пад уплывам агульных патрэб сацыякультурнага жыцця, паколькі намаганні дзяржавы захаваць народную культуру ў характрэрным для яе (вясковым) асяродку заўважны нават у *тэндэнцыях развіцця ўстаноў культуры* ў краіне. У Беларусі за прыпыненнем дзейнасці шэрагу клубаў з сярэдзіны 1990-х гг. да 2003 г. пачалі сваю дзейнасць 129 устаноў новага тыпу (табл.1). Менавіта для іх у свой час мадэлявалася падрыхтоўка спецыялістаў па напрамку «Фальклор» спецыяльнасці «Народная творчасць» ва БДУКМ.

Табліца 1 – Установы культуры Беларусі новага тыпу

Тыпы ўстаноў	**Колькасць устаноў культуры новага тыпу ў вобласцях Беларусі на 2003 г.**					
	Віцеб-ская вобл.	**Гомельская вобл.**	**Гродзенс-кая вобл.**	**Магілёў-ская вобл.**	**Мінская вобл.**	**Брэсцкая вобл.**
дамы фа-льклору	2	17 (5-вясковыя)	10	1	17 (12-вясковыя)	17 (16-вясковыя)
	Разам 64 ўстановы					
дамы рамёстваў	21(20 – у рай-цэнтрах)	13 (4-вясковыя)	6 (2-вясковыя)	6 (1-вясковы)	14 (10-вясковыя)	5 (4-вясковыя)
	Разам 65 устаноў					

Колькасць такіх устаноў расце, а дзейнасць вядзецца вакол традыцыйнай матэрыяльнай культуры і фальклору. Сёння ў краіне ўтвораны скіраваны на этнамастацтва асветніцка-выхаваўчы комплекс, які мае праблемы з методыкамі працы і кадрамі. Існуючую структуру трэба «напаўняць зместам» праз выпрацоўку адэкватных форм працы і забеспячэнне спецыялістамі. Як сведчыць вопыт у галіне практычнай фалькларыстыкі мяжы стагоддзяў (у першую чаргу – вопыт Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», праца па правядзенні якога ўвесь час мацуецца падрыхтоўкай і працаўладкаваннем спецыялістаў з этнамастацкай адукацыей у розных рэгіёнах Беларусі), гэтыя праблемы здольна вырашыць этнамастацкая адукацыя. Як прыклад удалага менеджмента сацыяльна арыентаванай этнамастацкай адукацыі варта ўзгадаць сітуацыю, калі ў сярэдзіне 2000-х БДУКМ адрэагаваў на змену прыярытэтаў, адкрыўшы факультэт традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва, кафедру этналогіі і фальклору, новыя спецыялізацыі па падрыхтоўцы фалькларыстаў-практыкаў.

Адпаведна нарматывам па ахове *нематэрыяльнай культурнай спадчыны (НКС)*, сучасныя фалькларысты павінны праводзіць дзейнасць па 3 напрамках: **ахоўную** (праца з носьбітамі НКС Беларусі ў мэтах іх падтрымкі і

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

стымуляцыі працэсу перадачы НКС паміж пакаленнямі); **этнакультурна-выхаваўчую** (праца з дзецьмі і моладдзю ў мэтах інтэгравання НКС у іх асяроддзе); **статыстычна-рэпрэзентатыўную** (маніторынг НКС, і інфармаванне пра яго вынікі). Напрацягу 2003 – 2009 гг. калектыў кафедры этналогіі і фальклору сумесна з супрацоўнікамі аддзела традыцыйнага мастацтва БелІПК выпрацаваў адладжаную мадэль дзейнасці па перайманні НКС, укараніў яе ў навучальны працэс этнамастацкай адукацыі, у выніку чаго праводзілася дзейнасць па ўсіх трох напрамках.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.4 МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ДЫСЦЫПЛІНЫ

У XXI ст. дзеячы культуры і педагогі Усходняй Еўропы паслядоўна шукаюць шляхі будовы мадэлі адукацыйнага працэсу на падмурку спадчыны мясцовых этнічных культур. Гэта заканамерна: даўней далучэнне да этнічнай культуры ладзілася ва ўмовах сям'і і суседскіх суполак, а зараз «этнізаваць» светасузіральна-паводзінныя стандарты дзяцей і моладзі спрабуюць з дапамогай этнакультурнага выхавання і этнамастацкай адукацыі. У межах этнакультурнага выхавання адбываецца *духоўнае ўдасканаленне асобы шляхам развіцця творчых здольнасцей дзіцяці сродкамі этнічнага мастацтва – фальклору яго этнасу*. Этнамастацкая адукацыя – працэс, які *забяспечвае этнакультурнае выхаванне педагагічнымі і кіруючымі кадрамі*.

У Расіі, краінах Балтыі і Скандынавіі этнакультурнае выхаванне і этнамастацкая адукацыя – дзяржаўная справа. Этнакультурныя цэнтры творчага развіцця працуюць па комплексных праграмах (з 7-гадовым навучаннем) з 1997 года. Яны прайшлі экспертную ацэнку і іх паспелі зацвердзіць Інстытут этнаграфіі народаў свету Расійскай акадэміі навук, Пецярбургскі педагагічны ўніверсітэт, Інстытут тэатра, музыкі і кінематаграфіі. Выдаецца серыя «Выхаванне і дадатковая адукацыя дзяцей», каардынатарам якой з'яўляецца Ўпраўленне выхавання і дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі Мінадукацыі Расіі (кіраўнік накірунку І.В. Каліш). Аналагічную працу ў Латвіі ладзяць E. Mingaila Tautas makslas centras, Latvijas Kultūras akadēmijas. У Літве гэтым паспяхова займаюцца Lithuanian folk culture center, Lithuanian ethnic culture society.

Для адсочвання эфектыўнасці адукацыі сёння актыўна выкарыстоўваюць менеджмент яе якасці, які звязаны з аналізам адукацыі як тавара (паслугі) для яе спажыўцоў (студэнта і яго працадаўцы на рынку працы). Не апошнім паказчыкам якасці адукацыі з'яўляецца яе камерцыйны патэнцыял: рэнтабельнасць і прывабнасць для інвестраў. У этнамастацкай адукацыі асноўны інвестар – дзяржава, у меншай ступені – прыватныя асобы і прадпрымальнікі. Гэта – натуральна, паколькі «адукацыя – набыццё грамадскакарысных ведаў, уменняў і навыкаў», а прыярытэтныя перспектывы грамадскага жыцця і кадравае забеспячэнне сацыякультурных практык як умову іх дасягнення вызначаюць перадусім органы дзяржаўнага кіравання, а не прыватныя асобы. Мэта артыкула – прасачыць *інавацыйныя змены ў этнамастацай адукацыі Беларусі пачатку XXI*

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

стагоддзя, абумоўленыя карэктыроўкай навучальнага працэсу для выканання запатрабаванняў яго інвестараў – дзяржавы і грамадства.

Ідэя пра тое, што фальклор – культурная спадчына Беларусі і дзейсны сродак патрыятычнага і этнакультурнага выхавання сёння актыўна выкарыстоўваецца дзяржавай. Напрыклад, з 2007 г., разам з пашпартам 16-гадовым беларусам уручаюць выданне з мультымедыйным дадаткам, дзе сярод фота шэдэўраў культуры Беларусі – фатаздымак дудароў (выканаўцаў на беларускай валынке) капэлы «Гуды» (мал. 1).

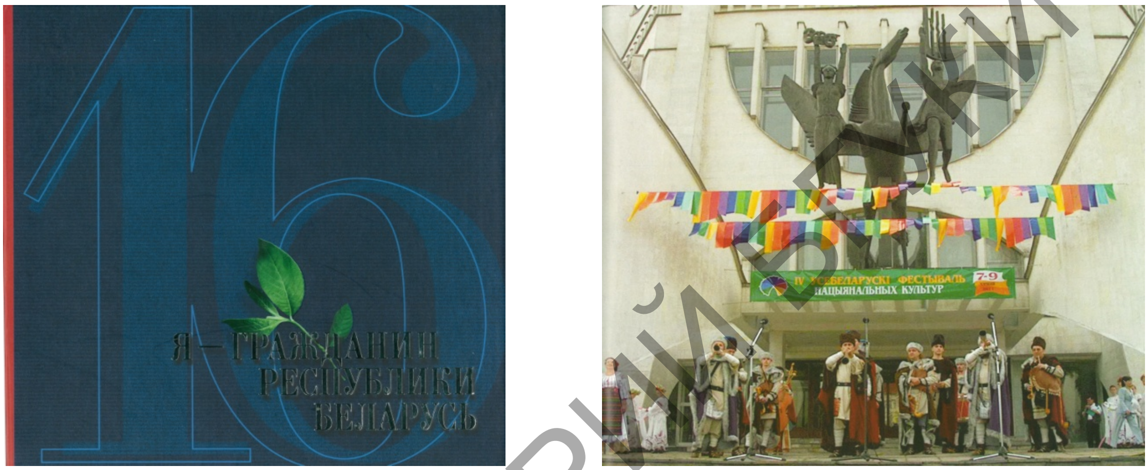

Малюнак 1 – Вокладка выдання «Я – грамадзянін Рэспублікі Беларусь», якое ўрачыста ўручаюць беларускай моладзі і фатаздымак капэлы «Гуды» з гэтага выдання

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

У сучасным вузкаспецыялізаваным грамадстве кожным відам дзейнасці займаюцца мэтанакіравана падрыхтаваныя асобы. Працаваць з аўтэнтычным фальклорам ва ЎВА пачалі нядаўна. Адзін з першых досведаў у Беларусі – кафедра этналогіі і фальклору БДУКМ (2003). Яе дзейнасць мае канцэптуальны напрамак і выпрацоўвае адукацыйныя мадэлі для вышэйшай школы, якія б спрыялі захаванню і ахове каранёвай культуры краіны. Асноўныя інавацыйныя дасягненні прафесарска-выкладчыцкага складу кафедры на працягу 2003 – 2013 гг. : а) распрацоўка і паспяховае ўкараненне ў вучэбны працэс мадэлі вузаўскай падрыхтоўкі спецыяліста-практыка па захаванні фальклору; б) распрацоўка і ўкараненне адукацыйнай мадэлі кафедры практычнай фалькларыстыкі (мастацтва вуснай традыцыі).

Мадэль УВА-падрыхтоўкі спецыяліста-практыка па захаванні фальклору (мал. 1) акамулюе вопыт выкладання Санкт-Пецярбургскай акадэміі музыкі (кансерваторыі) імя М.А. Рымскага-Корсакава, Вільнюскай акадэміі музыкі, дзе аддзяленні этнамузыкалогіі (на якіх рыхтуюць «фалькларыстаў, якія спяваюць ці граюць» – як альтэрнатыву «этнографам-аналітыкам» і «стылізатарам-фальсіфікатарам» фальклору) існуюць шмат год і зараз іх досвед з асяродкаў УВА інтэгруецца ў асяродак музычных каледжаў і сацыякультурную практыку.

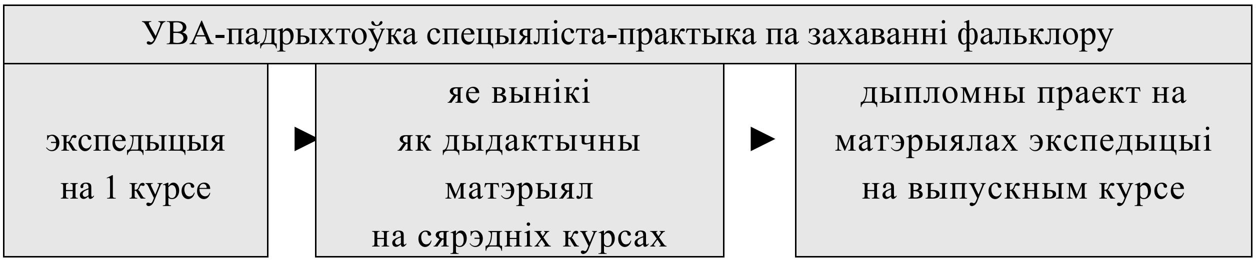

Малюнак 2 – Кафедральная мадэль падрыхтоўкі фальклырыста-практыка (2004)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.5 ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. Арлоў, У. Жываторны сімвал Бацькаўшчыны / У. Арлоў. – Мінск: “Асар”, 1998. – 328 с.

2. Бахтин, М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренесанса. / М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1969. – 527 с.

3.М.Бахтин. – М.: Худож. лит., 1969. – 527 с.

4. Башляр, Г. Избранное: Поэтика пространства / Гастон Башляр. – М.: РОССПЭН, 2004. – 376

5. Башляр, Г. Земля и грёзы воли / Гастон Башляр, – М.: Издат. гуманитарной литературы, 2000. – 384 с.

Беларуская думка XX стагоддзя / Уклад. Ю.Гарбінскі. – Варшава, 1998

6. Бердяев, Н. Смысл истории / Николай Бердяев, – М.: “Мысль”, 1990. – 175с.

7. Голан, А. Миф и символ / Ариэль Голан. – М.: РУССЛИТ, 1994. – 375 с.

8. Валодзіна, Т. Семантыка рэчаў у духоўнай спадчыне беларусаў / Т.В. Валодзіна. – Мінск: 1999. – 168 с.

9.Грынчык, М. Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі / М.М. Грынчык. – Мінск: Навука і тэхніка, 1969. – 294 с.

10.Делёз Г., Гваттари Ф. Что такое философия / Ж. Делёз, Ф. Гваттари. – М.: Институт экспериментальной социологии; С.-Пб.: «Алетея», 1988. – 286 с.

11. Домострой / М.: Издатель Захаров, 2001. – 140 с.

12. Казакова, І.В. Этнічныя традыцыі ў духоўнай культуры беларусаў / І.В. Казакова. – Мінск: Універсітэцкае, 1995. – 151 с.

13. Кацар, М.С. Беларускі арнамент / М.С. Кацар. – Мінск: БелЭН, 1996. – 2008 с.

14. Лосеў, А. Проблема символа и реалистического искусства / А.Ф. Лосев. – М.: “Искусство”, 1976. – 364 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

15. Лявонава, А.К. Старажытнабеларуская скульптура / А.К.Лявонава. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 208 с.

16.Памятники философской мысли Белоруссии XVII – первой половины XVIII в. / В.В. Дубровский и др. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 319 с.

17. Семиотика: Антология / Сост. Ю.С.Степанов. – М.: Акад. Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 702 с.

18. Тёнис, Ф. Общность и общество / Ф.Тёнис. – С.-Пб.: Владимир Даль, 2002.

19. Фром, Э. Человеческая ситуация / Э. Фром. – М.: “Смысл”, 1995. – 239с.

Дадатковая

1. Беларускія народныя абрады / Склад. Л.П.Касцюкавец. – Мінск: Беларусь, 1994. – 128 с.
2. Говард, М. Сучасная культурная антрапалогія / Майкл Говард. – Мінск: «Тэхналогія», 1995. – 480 с.
3. Лабачэўская, В. Повязь часоў – беларускі ручнік / Вольга Лабачэўская / Мінск: Беларусь, 2002. – 240 с.
4. Мальдзіс, А. Як жылі нашы продкі ў XVIII ст. / Адам Мальдзіс. – Мінск: Маст. літ., 2009. – 480 с.
5. Сахута, Я.М. Народнае мастацтва Беларусі / Я.М.Сахута. – Мінск: БелЭн, 1997. – 288 с.
6. Фрэзер, Дж.Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии / Джеймс Джордж Фрэзер. М.: «Издательство АСТ», 1998. – 784 с.
7. Ясперс, К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс. – М.: «Республика», 1994. – 524 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.6 ІНФАРМАЦЫЙНА-АНАЛІТЫЧНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

1. Восточнославянский фольклор: словарь научной и народной терминологии / редакционная коллегия, Г.А. Барташевич, К.П. Кабашников (отв. редактор) – Мінск : Навука і тэхніка, 1993 г. – 478 ст.
2. Tillis, Steve. Rethinking Folk Drama / Steve Tillis. – Westport, Connecticut; London : Greenwood Press, 1999. – 226 p.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ